

Nasjonal marin verneplan - oppstartsmelding for Kaldvåg fjorden og Innhavet

Kaldvåg fjorden og Innhavet er ett av 36 kandidatområder som skal utredes med utgangspunkt i tilrådninger fra Rådgivende utvalg for marin verneplan jf. føringer gitt av Miljøverndepartementet i samråd med Fiskeri- og kystdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet. Kaldvåg fjorden og Innhavet er ett av 17 kandidatområder som er klarert for oppstart i første pulje gjennom forvaltningsplanen for Norskehavet.

Denne oppstartsmeldingen markerer starten på en planprosess som vil ende opp i et konkret høringsforslag som vil bli sendt berørte parter på formell høring. Fylkesmannen i Nordland er ansvarlig for planprosessen innen rammer satt av Direktoratet for naturforvaltning. Arbeidet skjer i tett samarbeid med Fiskeridirektoratet sentralt og regionalt. Rammene for arbeidet er nærmere omtalt i generell del av oppstartsmeldinga.

Området inngår i kategori 1 – Poller, og ligger i Vestnorsk subprovins.

Areal, geografisk plassering og avgrensning

Planområdet er ca. 89 km² og ligger i sin helhet i Hamarøy kommune i Nordland fylke.

Planområdet er vist på vedlagte kart. Store deler av det aktuelle området er svært grunt, og store verneverdier er knyttet nettopp til disse grunne områdene. Det vil derfor være aktuelt å trekke grensen for området opp mot land slik at det omfatter tidevannssonen. Dette medfører at området vil berøre privat grunn.

Verneverdier og -formål

Kaldvåg fjorden og Innhavet inngår som ett av fem områder i kategorien Poller i marin verneplan. Områdene er spesielle pga. fysisk avgrensning med smale sund og grunne terskler til fjordsystemene utenfor. Dette gjør at vannutvekslingen blir begrenset, noe som igjen fører til spesielle miljøforhold og karakteristiske biologiske forekomster. Kaldvåg fjorden og Innhavet er to separate delområder som til sammen utgjør et særegent pollsystem med meget stor spennvidde i naturforhold. Dette omfatter strømrrike sund, gruntområder som grenser til myr og strandenger, og sterkt avgrensede dypbassenger. Verneverdien er knyttet til helheten i pollsystemene og den store spennvidden i naturforhold. Områdene er lite undersøkt men kan forventes å ha en rik flora og fauna med stor spennvidde og muligheter for forekomst av sjeldne eller nye arter.

Verneformålet er å ta vare på den helhet og de særpreg områdene har. Spesielt viktig vil det være å ta vare på tersklene som styrer vannutvekslingen og dermed de fysiske rammebetingelsene.

Geologiske, fysiske og biologiske forhold

Kaldvåg fjorden og Innhavet ligger inne i Vestfjorden i Hamarøy i Nordland. Landskapet i området er i hovedtrekk alpint, men i nordlige og sørvestlige deler av området er strandflaten i noen grad utviklet. Lokale isbreer har avsatt løsmasser i havnivå. En del steder finnes det derfor større blokk- og steinstrenger. Ellers er sva og kystklippe det vanligste. Det finnes mange små og middels store tidevannsstrømmer, hvorav de sterkeste er Rødtangstraumen, Kaldvågstraumene, Nesstraumen, Husøystraumen og Lamøystraumen. Det finnes også store gruntområder i sørvest i det sørlige delområdet.

Det er lite ferskvannstilførsel til området og de hydrografiske forholdene bestemmes derfor av sirkulasjonen og vannmassene i Vestfjorden. Tidevannsforskjellen er her rundt 1,5 m og dette gir sterke tidevannstrømmer inn og ut av gruntområdene og pollsystemene.

Sørvest i Kaldvåg fjorden er det et større gruntområde som grenser til det dype (ca. 600 m) Økssundet i vest og Sagfjorden i sør. Her ligger en mengde mindre øyer, holmer og skjær. Øygruppen danner en typisk strandflate med langgrunne fjærestrekninger og grunt farvann innimellom. Store deler av dette gruntvannsområdet har dybder på 1- 2 meter og sterke tidevannsstrømmer renner gjennom området til Kaldvåg fjorden på innsiden. Kaldvåg fjorden har en dybde på 138 m på det dypeste, men den har en rekke innsnevninger og poller i randsonen rundt fjorden. I vest og nordvest er det gruntområder inn mot myr og strandenger på Hamarøy. I øst er Kaldvåg fjorden forbundet til Innhavet gjennom Kaldvågstraumen som har en terskel på 1,5 m. Innhavet har en maksimal dybde på 160 m og har forbindelse med Sagfjorden gjennom Rødtangstraumen med terskel på 2 m.

Husøya ligger i gruntområdet i sørvest omgitt av en mengde mindre øyer, holmer og skjær. Øygruppen danner en typisk strandflate med langgrunne fjærestrekninger og grunt farvann innimellom. Øygruppen ligger avskjermert fra havet. Siristraumen skiller øygruppen fra landsiden i nordøst. Her er det et vakkert natur- og kulturlandskap. Forøya – Skottestadøyan utgjøres av en del mindre øyer og av betydelige gruntvannsområder på selve Hamarøya og en mindre del av vestspissen av Finnøya. Arnesosen har variert strand, representativ for landhevingsstrandeng, med poller, pøler og panner med spesielt interessante trekk. Området nord for Innhavet er karrig med granitt i grunnen og glissen kystfuruskog.

Varpavassdraget og Sagpollvassdraget har stedege bestander av laks og sjørret. I Svartvasselva er det trolig også en liten sjørretbestand, men det er usikkert om denne er stedege. Fylkesmannen i Nordland foretok i 2001 en faglig vurdering og rangering av sjøområders viktighet for anadrom fisk i Nordland. Sjøområdene utenfor Varpavassdraget, Sagpollvassdraget og Svartvasselva ble definert som et område av stor regional betydning som beiteområde for anadrom fisk.

Området er dårlig vitenskapelig undersøkt. De grunne tidevannsstrømmene har gjort at forskningsfartøy har hatt problemer med å komme inn i terskelområdet i sør. Området er forskningsmessig spennende vurdert ut fra den store spennvidde i de særegne naturforholdene.

I ornitologisk sammenheng utgjør Steinslandsvatnet naturreservat, Steinslandsosen naturreservat og det nærliggende Lilandsvatnet naturreservat viktige delområder av et større våtmarkssystem som omfatter gruntvannsområdene i den vestre del av Kaldvåg fjorden og videre våtmarkene ved Husøya og Siristraumen. Områdets høye produktivitet og variasjon av våtmarksbiotoper gir grunnlag for et variert fugleliv med tildels store bestander. Hekkende storlom er registrert i Lilandsvatnet. Registreringsgrunnlaget er noe mangelfullt fra trekktidene, men det har vært registrert 27 ulike våtmarksarter av fugl i utredningsområdet for vern. Området er særlig betydningsfullt for mange hundre sangsvaner, dykkere og ender. Området er beiteområde for bl.a. gulnebbblom, gråstrupedykker, horndykker, sangsvane, sjørre og storskarv på vinteren. De grunne sjøarealene i området rundt Lillevika, Skottestadøyene og Forøya er viktige områder for en rekke sjøfugl. I tillegg er det registrert over 15 hekkelokaliteter for havørn langs kystlinja rundt det foreslåtte marine verneområdet. Fugl inngår ikke som primært verneformål, men det rike fuglelivet indikerer høy produksjon i de marine gruntvannsområdene. Det er også knyttet botaniske verneinteresser til myrområdene og strandengene her.

Kulturminner

Forfatteren Knut Hamsuns barndomshjem ligger ved Lilandspollen. På Dragseidet er det funnet et gammelt båtdrag fra 1000 – 1300 tallet. Det finnes noen rester etter samisk bosetning. Det er rundt ti lokaliteter med registrerte fornminner i strandsonen inntil det foreslåtte marine verneområdet.

Tromsø Museum har, på oppdrag fra Riksantikvaren, utarbeidet en oversikt over områder som skal prioriteres med tanke på kulturminner. Disse områdene ble valgt ut på bakgrunn av kjent kunnskap som kan indikere kulturminner under vann i kombinasjon med kunnskap om hvor godt kulturminner kan bevares i området. Områdene blir kalt prioriterte marinarkeologiske territorier (PRIMAT), og Kaldvåg fjorden og Innhavet sammenfaller med et slikt område.

Brukerinteresser

Fiske

Fiskeriaktiviteten i Kaldvåg fjorden er begrenset. Det anslås til at det er omlag tre fiskere som benytter seg av området. To garnfelt er registrert, og fangstene består i hovedsak av torsk og sei. Området lengst mot vest i Kaldvåg fjorden er også registrert som et gyteområde for torsk.

Akvakultur

I utredningsområdet foregår kun dyrking av skjell. Det er tildelt fire tillatelser på totalt 100 dekar for dyrking av blåskjell i områdene Røsvik, Finnøyholmen, Barholmen og Storvika.

Potensialet for framtidig akvakultur er i hovedsak knyttet til dyrking av skjell, havbeite eller annen form for akvakultur som ikke krever intensiv foring. I en egnethetsundersøkelse gjennomført av Akvaplan Niva i 2001 vurderes området som uegnet til oppdrett av laks, ørret, torsk, kveite og steinbit.

Tang

Det høstes om lag 210 tonn tang i året i området rundt Husøya. Tidligere stod firmaet AS Nordtang i Lødingen for denne høstingen. Dette firmaet ble i 2007 oppkjøpt av Algea AS.

Friluftsliv

Nesstraumen sørvest i det foreslåtte marine beskyttede området, er et lokalt viktig friluftsområde for bading, båtutfart og fritidsfiske. På Nes er det et statlig sikret friluftsområde. Finnvikheia – Kaldvåg fjorden er et lokalt viktig friluftslivsområde. I følge Nordland fylkeskommune bør vestre del av området holdes fritt for hytter av hensyn til friluftslivs- og naturverninteresser. Hele Innhavet mellom Kaldvågstraumen og Rødtangstraumen er et stort lokalt viktig friluftslivsområde. Området blir blant annet mye brukt til isfiske. I området Forøya – Skottestadøyan foregår egg- og dunsanking.

Tidevannskraft

Litlstraumen, som er fylt igjen og ligger nærmest tettstedet Innhavet, er av Hamarøy kommune vurdert som spesielt interessant for tidevannskraftanlegg. Tide Tec AS fikk i juli 2009 konsesjon fra NVE for å etablere et pilotprosjekt på tidevannskraft i Litlstraumen. Konsesjonen er gitt med fem års varighet. Totalt er det seks større og mindre strømmer som kan være interessante for tidevannskraft. Disse er Rødtangstraumen, Kaldvågstrømmene, Nesstraumen, Husøystraumen og Lamøystraumen. SINTEF har gjort undersøkelser av mulighetene for å utnytte disse strømmene.

Eksisterende vern

Utredningsområdet for vern omfatter en del av Steinslandsosens naturreservat på totalt 2 248 daa, hvorav ca. 1 496 daa er sjøareal. Formålet med fredningen er å ivareta et verdifullt kystområde, med det naturlig tilknyttede plante- og dyreliv. Spesiell verdi knytter seg til strand- og vannvegetasjonen.

En del av Steinslandsvatnet naturreservat på totalt 4 205 daa, hvorav ca. 1 000 daa sjøareal, inngår også i utredningsområdet for vern. Formålet med fredningen er å bevare et viktig våtmarksområde med naturlig tilhørende vegetasjon og dyreliv, særlig av hensyn til det rike fuglelivet.

Utredningsområdet omfatter i tillegg en del av Lilandsvatnet naturreservat på totalt 2 390 daa, hvorav ca. 300 daa er sjøareal. Formålet med fredningen er å bevare et viktig våtmarksområde med naturlig tilhørende vegetasjon og dyreliv, særlig av hensyn til det rike fuglelivet.

Trollpollen naturreservat grenser ned til sjøen helt øst i Innhavet.

Varpavassdraget er et varig vernet vassdrag.

Plansituasjon

Hamarøy kommune har godkjent kystsonenplan av 14.06.02. Gruntvannsområdet rundt Husøya som følger den sørvestlige grensa til forslaget til marint verneområde og videre forbi Nesstraumen og opp til Lilandspollen er her satt til fiske, friluftsliv og natur. Naturreservatene Steinlandsvatnet, Lilandsvatnet og Trollpollen med gruntvannsområdene ut i sjø er satt som verneområder, samt at Steinslandsosen den gang ble avsatt som foreslått verneområde. Ved Sirjøya og ved Littlstraumen ble det satt av areal til tidevannsdrevet akvakulturanlegg. Videre er det satt av fire mindre akvakulturområder i henhold til omsøkte skjellkonsesjoner ved Røsvik, Finnøyholmen, Storvika og Barholmen.

Midt i selve Kaldvåg fjorden er det satt av et større flerbruksområde. Store deler av dette området har imidlertid en begrenset resipientkapasitet og dårlig egnethet for fiskeoppdrett pga. alle tersklene i området. Hele selve Innhavet med Kaldvågstraumen er satt av til fiske, friluftsliv og natur. Hele 100-metersbeltet rundt området er satt til landbruk, friluftsliv og natur. For området rundt tettstedet Innhavet er det utarbeidet en egen kommunedelplan.

Aktuelle virkemidler

Et utgangspunkt for vurdering av virkemidler er tilrådingene fra Rådgivende utvalg for marin verneplan mht. verneverdier og –formål, og forslag til mulig anvendelse av lovverk fra DN og direktoratsgruppen. Det ble foreslått at naturvernloven og vernekategorien naturreservat, alternativt landskapsvernområde, vurderes. Naturvernloven er nå avløst av den nye naturmangfoldloven. Etter denne loven er det aktuelt å vurdere Kaldvåg fjorden og Innhavet som marint verneområde i henhold til loven § 39. Alternativt vil beskyttelse av området ved bruk av havressursloven, akvakulturloven og havne- og farvannsloven, jf. den generelle oppstartsmeldingen, også bli vurdert.

Mulige virkninger av verne-/beskyttelsesforslaget

Restriksjonsnivå i forhold til ulike aktiviteter skal utredes nærmere i den videre prosessen med utgangspunkt i tilrådingene fra Rådgivende utvalg for marin verneplan. Generelt legges det opp til forholdsvis strenge restriksjoner for tekniske inngrep og milde eller ingen restriksjoner for fiskeriaktiviteter. Utgangspunktet er at tiltak som utfylling, byggevirksomhet, mudring, deponering av masse, undervannsprengning, kabellegging, utslipp av kjølevann, utslipp av ballastvann, omrøring av vannmasser, utnyttelse av mineralske ressurser, installasjoner for energiutnyttning og skjellskraping ikke tillates. Kabellegging i mindre omfang, kan ev. tillates. Det legges ikke opp til restriksjoner på drift og vedlikehold av eksisterende anlegg og innretninger. Det legges heller ikke opp til restriksjoner på skipsfart. Når det gjelder havbeite er tilnærmingen at området bør forbli mest mulig upåvirket av slik aktivitet, mens en kan høste bærekraftig fra naturlige bestander eller forekomster. Det legges opp til at skjelloppdrett tillates i henhold til gitte konsesjoner. Hvorvidt det skal kunne gis nye konsesjoner skal utredes i den videre verneprosessen. Det er særlig viktig å unngå fysiske inngrep i tersklene.

Tilførsler av næringsalter, organisk materiale og forurensning fra lokale kilder rundt pollsystemene må holdes på et lavt nivå. Det vil alltid være en viss mengde organisk materiale fra landområdene rundt som tilføres naturlig til pollene. Vannet som utveksles ved

tidevannet bringer også med seg næringssalter og organisk materiale fra sjøområdene utenfor. Disse naturlige tilførselene er det som sammen med de fysiske forholdene, bestemmer de kjemiske rammebetingelsene i pollene.

Det er liten fiskeriaktivitet i området. Fritids- og kommersielt fiske med passive redskaper og lette notredskaper som ikke påvirker bunnen, vil normalt ikke være i strid med verneformålet. Omfanget av slikt fiske må imidlertid holdes på et moderat nivå slik at ikke lokale bestander trues og slik at ikke endringer i strukturen i økosystemet kan forårsakes av store endringer i fiskesamfunnet.

Det er liten akvakulturvirksomhet i området. Dette henger sammen med at pollene er følsomme miljøer og ikke egner seg for intensivt oppdrett. Det er tildelt konsesjoner for dyrking av skjell. Slik virksomhet hvor den naturlige produksjonen utnyttes behøver ikke å være i strid med verneformålet. Omfanget må imidlertid være moderat og må vurderes i forhold til de naturlige stofftransporter i pollenes økosystemer.

Det foregår tanghøsting i området. Det må vurderes om dette kan være i strid med verneformålet. Et eventuelt akseptabelt nivå må vurderes i forhold til naturlige stofftransporter.

Jakt i området vil fremdeles bli regulert gjennom viltloven.

Konsekvensene av beskyttelsesforslaget for Kaldvåg fjorden og Innhavet skal belyses nærmere gjennom den ordinære planprosessen, som bl.a. vil omfatte møter med berørte parter og offentlig høring.

Forvaltning

Forvaltningsplan

Det vil bli utarbeidet forvaltningsplaner for områdene i planen. Disse vil vise tiltak for å fremme formålet med vernet, og de vil presisere hvordan verneforskrifter og andre beskyttelsestiltak skal praktiseres. Akvakulturvirksomhet, fiskeriaktivitet og tanghøsting vil kunne være aktuelle tema.

Forvaltningsmyndigheter

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter naturmangfoldloven. Fiskeridirektoratet har ansvaret for forvaltning etter havressurslova og akvakulturloven. For forvaltning etter havne- og farvannsloven vil Kystverket være ansvarlig myndighet. (Det tas sikte på at ny lov kan tre i kraft 1. januar 2010).

Det vil bli lagt opp til ulike prosesser for å involvere berørte myndigheter, organisasjoner og næringsutøvere i forvaltningen av områdene.